

Óli Jacobsen

FOX KANNINGARFERÐ

Tað eru fleiri áhugaverdar gamlar ferðafrásagnir úr Føroyum aftur í 1800-talið. Ein áhugaverd frásøgn er frá Fox-ferðini í 1860

1. partur

Tað hava verið fleiri, sum hava roynt at uppfínna ymsar háttir av telegrafi. Men telegrafurin, sum hann var kendur, varð uppfunnin í 1837 av Samuel Morse. Hann kom eisini at leggja navn til morsing alfabetið, m.a. við tí kenda SOS. Tað var skjótt, at telegrafurin kollveldi samskiftismøguleikarnar í stórum parti av heiminum.

Tað var eisini skjótt, at Føroyar blivu ein partur í eini ætlan at leggja telegrafkaðal millum Amerika og Europa. Hann skuldi leggjast umvegis Grønland, Ísland og Føroyar til europeiska meginlandið.

Tað var ein amerikanskur oberstur, Shaffner, sum fekk hetta hugskotið, og longu í 1853 fekk hann loyvi frá danska statinum til hesa verkætlan at leggja kápulín um hesi trý londini í danska ríkinum.

Men hetta loyvið var kortini tíðaravmarkað og skuldi falla burtur um verkætlanin ikki var blivin veruleiki innan 10 ár. Men gjørdist hon veruleiki skuldu rættindini standa við í 100 ár.

Hóast Shaffner fekk langt hesa freistina, og hóast hann nýtti eina ómetaligu orku fyri at fáa hana gjørda til veruleika kom kortini einki burtur úr henni.

Tað vóru fleiri orsøkir til tess. Ein var, at hann kappaðist við onnur fíggarlig áhugamál, sum vildu leggja kápulín so beinleiðis, sum tað kundi vera millum Ongland og USA.

Henda fyrsta royndin varð liðug í 1857 og var kápulín lagdur um New Foundland og Írland til Bretland. Hetta var sjálvsagt ein stórhending, og tað var eisini sjálf bretska drottningin, Victoria, sum sendi fyrsta fjarritið millum heimspartarnar.

Í USA var fagnaðurin so stóur, at hetta skuldi haldast við einum stórum fyrverkari í New York. Hetta endaði tó ikki væl, tí fest var í ráðhúsið í New York, sum brendi í grund.

Men gleðin vardi ikki leingi. Kápulín slitnaði ferð eftir ferð, og

Fox í illveðri

aftaná eitt ár var hildið uppat at umvæla hann.

Hetta stuðlaði Shaffner í síni ætlan, har káplarnir skuldu vera fleiri og styttri. Hetta vildi eisini bota um dygdina av sambandinum.

Í fyrsta umfari var tað tí heppið hjá Shaffner, at tað sum sagt gekk ikki væl við at leggja tann beinleiðis kaðalin millum Europa og Amerika, og hann var sannførdur um, at hansara loysn var tann besta og tryggasta.

Tað var tó ein bági í hesi verkætlan. Hon var, at í danska loyvinum varð ásett, at øll fjarrit skuldu ganga um Keyptmannahavn. Hetta gjørdi tað truplari hjá Shaffner at fáa pening til hesa íløgu úr Bretlandi og Amerika.

Men tá tað í 1866 endiliga eydnaðist at leggja kaðalin um Ísland, var grundarlagið burtur undan ætlanini hjá Shaffner. Hetta merkti samstundis, at Føroyar ikki fingi telegrafsamband fyrr enn 40 ár seinna.

Men kortini stendur eftir tann ferðafrásøgn, sum er til skjals frá teirri kanningarferð til Føroya, Íslands og Grønlands, sum varð gjørd av Shaffner í 1860-61. Hon er eisini áhugaverd, tí hon gevur eina hugaliga lýsing av føroyingum fyri 150 árum síðani.

Endamálið við hesi ferðini var at kanna umstøðurnar fyri at leggja hendan kápul, og aftaná varð útgivin ein frágreiðing við myndum og kortum. Hon kallaðist "Fox Ekspeditionen i Aaret 1860 over Færøerne, Island og Grønland med oplysninger om Muligheden af et nordatlantisk Telegraf-Anlæg."

Til hesa uppgávu var fingið til vegað kanningarskipið Fox, sum var riggað sum ein toppseglskonnnart við hjálpimotori. Við á ferðini var eisini "krigsdamperen" Bulldog, sum bretska stjórnin sendi fyri at kanna dýpdarviðskiftini.

Farið varð úr London tann 20. juni 1860. Siglt varð framvið Peterhead í Skotlandi á morgni tann 29, og teir komu á Havnina tann 3. august eftir at hava gjørt ymsar mátingar í havinum millum Skotland og Føroyar.

Við á ferðini var eisini "Premierløjttant Zeilau". Hann var dani og hann skrivaði frágreiðingina frá ferðini. Hon var drúgv og við fleiri myndum, serliga úr Íslandi og Grønlandi. Her verður bert nakað stytta tann partur av frágreiðingini, sum viðvíkir steðgin í Føroyum.

Frágreiðingin er fyri ein stóran part um hús, teir hava vitjað á

Streymoynni, og um fólk, teir hava hitt.

Inn í millum hesar verða settar frágreiðingar um hesi fólk og teirra ættir, har fleiri teirra hava havt ein stóran týðning í okkara samfelagi.

Danska málið í hesi frásøgn er 150 ára gamalt, men tað er kortini ógvuliga lítið broytt og tí væl lesandi.

Fox: Koma til Føroyar

Eftir at hava greitt frá ferðini úr London og um tá ið teir nærkast Føroyum verður hildið fram:

Den 3De August styrede vi

endelig ind mellem Færøerne, søgende Thorshavn nord om Naalsø, og nu begyndte Fox sin del af Expeditionens Arbejde, nemlig Undersøgelserne af Landingsstederne og Landrouten for den nordatlantiske Telegraf.

I en Afstand af 2 ½ Mil fra Havet til Nordpynten af Naalsø gik Loddet hele Tiden og gav 35 til 26 Favne Vand med blød Bund af Skaller og Leer. Op ad Dagen blev Veiret smukt, og vi glædede os ret ved Synet af Færøernes stejle, dristige Klippevægge, som stolt hævede sig fra Havet, paa sine Steder fra 2.000 Fods Højde.

Kl 10 ¾ Formiddag faldt vort Anker ved Thorshavn, efter at vi havde været 14 Dage undervejs.

Hildu klippfisk vera skjúrtur

Langs Kysten opdagede vi en mængde Fruentimmere, tilsyneladende i færd med at tage Storvasken hjem, som havde ligget paa Blegen. Hele Terrainet syntes Oversaaet med hvide Skjorter og andet Linned. Dette gjorde et overmaade behageligt Indtryk paa os, da vi ankom med helt andre Forudsætninger, navnlig da vi danske, som havde hørt og læst saa meget om Færingens mindre Omhyggelighed i Retning af Reenlighed.

Da vi imidlertid rettede Kikkerten paa den utallige masser Skjorter, som forekom os at afgive rent linned for Thorshavns 900 indbyggere i det mindste for en halv Sommer, opdagede vi stor Skuffelse:

Á veg norður eftir Streymoynni kom kanningarnevndin fyrri til Kaldbaksfjørð